

LANGUAFOLKLORİSTİK AÇIDAN “KÖROĞLU” ANSİKLOPEDİSİ (VEYA AÇIKLAMALI SÖZLÜĞÜ) ÜZERİNE

On “Koroğlu” Encyclopaedia (or Expositonal Dictionary) With Regard to
Lingua Folkloristics

Prof. Dr. Kamil Veli NERİMANOĞLU*

ÖZ

Destanlar, ait oldukları dünyalar hakkında bize bilgiler vererek yine ait oldukları milletlerin fertlerine o kültürün tavrı ve davranışlarını simgeleyerek anlatan öğretici metinlerdir. Koroğlu Destanı, bütün Türk coğrafyasında ve Türklerle uzun asırlar beraber yaşamış milletlerde derin etkiler bırakmış bir destandır. Yunanca poietiké kelimesinden türemiş ve “yapmak, üretmek, yaratmak” gibi anlamlara gelen poetika ise, genel olarak bütün sanat dallarını kapsamaktadır. Koroğlu Türk epik anlatımı ekseninde tüm Türk dünyasında semantik karşılıkları farklı olsa da aynı adla anılmaktadır. Koroğlu, geçmişte bugüne bağlayan bir abide olmasının yanında bugün dahi anlatıldığı ve dinlendiği coğrafya göz önüne alındığında Türkler arasında kültür bütünlüğünü sağlayan en önemli faktörlerden biridir. Koroğlu destan geleneğinin çağdaş languapoetic ve languafolkloristic araştırmalarıyla incelenmesi, Avrupa ve doğu destanları ile karşılaştırılması; tarihi- mitolojik, poetik- estetik özelliklerin bütünlük içinde öğrenilmesi, genel Türk filolojisinin problemlerinden sayılmaktadır. Edebiyat bilimi ve dilbilimi araştırma düzlemi olarak bu araştırmaları ikiye ayırmak mümkündür. Şöyle ki “Koroğlu”nda edebi sanatları süje, kurgulama ilkeleri, anlatım yapısı, şiir ve şiirsellik düzleminin temel prensipleri, edebiyat bilimi poetikası; dil- üslup yapısı, semantik ve semiyotik zenginlikleri, söylem çeşitliliği, aliterasyon, asonans, paralelizm türlerini dilbilim (veya dilbilgisi) poetikası açısından araştırılmaktadır. Ashında bu iki düzlem aynı amaca yönlendirilmiş, bilimsel, edebi- estetik yaklaşımlardır. Yöntemler farklı olsa da obje birdir ve her iki bakış, araştırma açısı bir fenomeni, Koroğlu poetikasını açıklığa kavuşturmaktadır. Koroğlu’yla ilgili farklı varyantlar göz önüne alındığında Koroğlu’nun bir destan kahramanı oluşunun yanı sıra bir hikâye ve masal kahramanı olarak anlatıdaki işlevini yerine getirdiği de anlaşılacaktır. Koroğlu destanı, dilsel, poetik ve kültürel özellikleri de “Koroğlu” ansiklopedisi veya sözlüğü içinde çalışma haline getirilmeli ve Koroğlu’nun languafolkloristiğe dayalı tüm özellikleri gözler önüne serilmelidir.

Anahtar Kelimeler

Koroğlu, anlam, işlev, languapoetik, languafolkloristik, ansiklopedi

ABSTRACT

Epics are the tenets that explains the attitudes and behaviors of the related culture by describing the nature of the universe. The epic of Koroğlu is an epic work that left deep influences all over the Turkish world and over the nations lived together with Turks for long centuries. Poetika, originated from the world ‘poietike’ and meaning “make, produce, create” generally covers all branches of art. Koroğlu is the main hero of epic with the same name in Turkish World as well as some other Turkic languages. Even today when taken into consideration of the wideness of its narreted and listened geographical area its importance from the view of maintaining the cultural integrity between Turks will be understood much better. Koroğlu epic in the tradition of contemporary examination of research methods, European and Oriental Philology epics comparison; historical-mythical, poetik-aesthetic property of integrity in General is considered the problem of Turkish Philology, be learned. Literary science and Linguistics research plane, but it is possible to separate the two in this research. Let’s put it this way, “Koroğlu” self-editing literary arts subjects, principles of narrative structure, poetry and Poetics plane of basic principles, the science of literature Poetics; language-style structure, semantics and semiotics, discourse variety riches, alliteration, assonance, paralelizm types of Linguistics (or grammar) is being researched in terms of poetics. The fact that two planes the same goal-directed, scientific, literary-aesthetic approach. Methods are different, though both point of view, and an artifact research describes a phenomenon, the angle of the Koroğlu Poetics. When these variations about Koroğlu are studied, apart from Koroğlu’s being an epic hero, it is going to be found out that he acts as a hero in stories, even a hero in fairy tales. The epic of Koroğlu, cultural and linguistic features of an encyclopedic work, poetik become should and must be shown to all features based on our languafolkloristic of Koroğlu.

Keywords

Koroğlu, languapoetics, languafolkloristic, meaning, function, encyclopedia

* İstanbul Aydın Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul/Türkiye, kamilvelin@gmail.com

Giriş

Balkanlardan Anadolu'ya, Kafkaslara, Türkistan'a uzayan büyük coğrafyada dilden dile dolaşan Köroğlu Destanı ister mitik kökeni, ister inanç dünyası, isterse de özgürlük, eşitlik, hak, adalet ifadesi olarak bilinmekte ve değerlendirilmektedir.

Tarihten süzülen halk mücadelesinin en berrak ifadesi olan Köroğlu destanı, Köroğlu nağmeleri; Türk kültürünün mihenk taşlarından biridir diyebiliriz.

Türklerin kahramanlık destanları içinde Köroğlu'nun yeri ve önemi farklıdır. Yayılma dairesi hatta Türklerin etkisiyle Türk olmayan halklar (Ermeni, Gürcü, Lezgi, Tacik, Kuzey Kafkasya Halkları...) içinde de destan ve kahramanlık nağmeleri olarak yer alması, aynı zamanda taşıdığı anlam- içerik, şekil ve üslup özellikleriyle seçilen "Köroğlu" destanı edebi- estetik, felsefi- tarihi açılarından önem arz etmektedir. Köroğlu'nun Türkiye'de ve Türk dünyasında yayınlanmış metinleri, yüzlerce araştırma ve inceleme neticesinde destanının Türk fikir, düşünce, kahramanlık ve bu kahramanlığın tespiti, ifade, anlatım tarihindeki temel rolünü göstermektedir.

Köroğlu- insan, Köroğlu- âşık, Köroğlu- kahraman, Köroğlu- dost, arkadaş; Köroğlu- toplum önderi gibi bakış açıları, bir bütünü ayrı ayrı parçaları olarak dikkat çekmektedir. Köroğlu ve müzik, özellikle saz sanatı, Türk- âşık geleneği, anlatımı ve şiir- nesir dizgisi de önemli inceleme yaklaşımlarıdır. "Köroğlu" müziği- havaları içinde Azerbaycan'da meşhur olan Bozgu Köroğlu, Zarıncı Köroğlu, Mısır gibi âşık havaları, üç telli saz ile Köroğlu'nun insanları, mücadele arkadaşlarını ta-

nıma ve değerlendirme yöntemi de etno- psikolojik açıdan önem arz etmektedir. Ayrıca savaş kültürü, hak- adalet arayışları, aile- aşk duyguları, insani ilişkileri, insan ve doğa, insan ve toplum ilişkileri açısından da "Köroğlu" önemli bir edebi- tarihi kaynaktır.

Köroğlu destan geleneğinin çağ- daş filoloji araştırma yöntemleriyle özellikle languafolkloristik ve languapoetik açılardan incelenmesi, Batı ve Doğu destanları ile karşılaştırılması; tarihi- mitolojik, poetik- estetik özelliklerin bütünlük içinde öğrenilmesi, genel Türk filolojisinin problemlerinden sayılmaktadır (Bk. Jirmunsky, 1979; Köroğlu, 1976; Karriyev, 1968, Memmedov, 1984; Bayat, 2009).

Araştırmalar içerisinde languapoetik ve languafolkloristik çalışmalar belirgin bir yer almaktadır.

Bu açıdan Rusya'da V. Jirmunsky'nin, H. Köroğlu'nun; Azerbaycan'da F. Bayat'ın, T. Memmedov'un, S. Rzasoy'un, M. Tehmasib'in; Türkmenistan'da B. A. Karriyev'in; Türkiye'de A. İnan'ın, P. N. Boratav'ın, F. Türkmen'in, C. Öztelli'nin, M. Ekici'nin, S. Sakaoğlu'nun, Ö. Oğuz'un, A. Duymaz'ın, Ö. Çobanoğlu'nun, Y. Kalafat'ın, D. Kaya'nın araştırmaları dikkat çekmektedir. Son yıllarda Eskişehir'de ve Bolu'da gerçekleştirilmiş "Köroğlu" kongreleri kapsam ve derinlik açısından önemli olsa da yeterli sayılmaz

Edebiyat bilimi ve dilbilimi araştırma düzlemi olarak bu araştırmaları ikiye ayırmak mümkündür. Şöyle ki "Köroğlu"nda edebi sanatları süje, kurgulama ilkeleri, anlatım yapısı, şiir ve şiirsellik düzlemini temel pren-

sipleri, edebiyat bilimi poetikası; dil-üslup yapısı, semantik ve semiyotik zenginlikleri, söylem çeşitliliği, aliterasyon, asonans, paralelizm türlerini dilbilim (veya dilbilgisi) poetikası açısından araştırılmaktadır. Aslında bu iki düzlem aynı amaca yönlendirilmiş, bilimsel, edebi-estetik yaklaşımlardır. Yöntemler farklı olsa da obje birdir ve her iki bakış, araştırma açısı bir fenomeni, Köroğlu poetikasını açıklığa kavuşturmaktadır.

Languapoetika müstakil bir ilim olarak son devirde formalaşsa da, onun ananeleri ve ayrı ayrı araştırma alanları, beşer ilmi düşüncesinin en kadim çağlarına denk düşmektedir. Kadim dünyanın poetik araştırmaları arasında kadim Hint (Sanskrit) poetikası dilcilikle sık bağı olduğundan öne çıkar. Burada esas dikkat, örneğin Aristo'nun Poetika'sında olduğu gibi edebi çözümlenmelerden ziyade, dilbilim üzerine de yoğunlaşmıştır.

Edebi metnin dil görünüşüne hususi dikkat ve onun ön plana çekilmesi, dilin poetik fonksiyonlarının başlıca araştırma objesi olarak görülmesi, muasır ilmi-yapı metotları ve linguistik poetikanın ortaya çıkmasından çok önce kendisini göstermiştir.

Edebi bilginin kendi doğası ve kendi özellikleri vardır. Burada fikrin maksimum veya minimum vasıtalarla en yüksek ifadesi esas değildir. Esas fikir, edebi-duygusal, orijinal ve tekrarsız inşada ifadedir. Bedii düşünce poetik dil vasıtaları ile dünyanın görsel tasvirini verir ki, bu özelliği göz önüne almadan edebi eserin mahiyetini ve dilin, üslubun özelliğini açıklığa kavuşturmak mümkün değildir.

Türk Dünyasında iki önemli ansiklopedinin varlığı tecrübe ve

örnek olarak önem arz etmektedir. Azerbaycan'da "Dede Korkut Kitabı" ve Bişkek'te "Manas" Ansiklopedisinin olması temel ve deneyim olarak önem taşımaktadır (Kitab-ı Dede Korkut, 2000; Manas, 1995).

Köroğlu ansiklopedisinin veya açıklamalı sözlüğünün hazırlanmasının asıl amacı derlemelere, kaynaklara, incelemelere, gözlemlere dayanarak "Köroğlu" üzerine anlaşılır bir şekilde akademik kural ve ilkelere dayalı sistemli bilgi vermektir.

"Köroğlu"nun poetik ansiklopedisinin Türk (Batı ve Doğu Türkleri) ve Türk olmayan (Ermeni, Gürcü, Fars, Tacik, Avar...) varyantları dikkate alınmalı, daha yaygın olan Anadolu, Azerbaycan, Türkistan, Balkan Köroğlularının yayımlanmış ve yayımlanmamış varyantları rehber tutulmakla temel kavramların belirlenmesi, ansiklopedinin amacını ve görevini ifade edebilmelidir.

Folklorun, o cümleden Türk folklorunun bütün türlerinin dilde gerçekleşen özelliklerinin anlam, yapı, işlev açılarından araştırılması önem arz etmektedir. Bu istikamette dünyada, Türk Dünyasında ve Türkiye'de ortaya konmuş araştırmalar yöntem, alan ve uygulama açısından farklılık göstermektedir.

Dilbilimcilerini ve edebiyat bilimcilerinin farklı yaklaşımları, farklı kuram ve yöntemlerle gerçekleşmiştir. Türk Halk Biliminin, Metin ve Bağlam Merkezli yöntemlerle araştırmalarının Köroğlu destanı örneğinde incelenmesi, çağdaş devrimizde özellikle dikkat çekmektedir.

Türkmenistan devletinin teklifiyle "Köroğlu"nun UNESCO dünya kültür değerleri listesine dâhil edilmesi

konuyu bütün Türk dünyası için bir daha aktuelleştirmiş, bilim adamlarının, özellikle halkbilimcilerin ve folklorbilimcilerin önünde yeni perspektifler açmıştır.

Biz Türk Dünyası kapsamında “Köroğlu” Destanının öğrenilmesinde ve her yönden araştırılıp dünyada tanınmasında yeni bir evre olacağına inanıyoruz.

Bütün sanat eserlerinin ve o cümleden edebi eserlerin de insanda olduğu gibi kendi ruhu vardır. Bu ruhun yaşamı ve varlığı, faaliyet kuralları hem gerçek düzlemde olduğu gibidir hem de öyle değildir. Biz ruh derken edebi eserin felsefesini ve onun edebi ifadesi olan poetik fezasını kabul etmenin tarafındayız. Poetik feza dilin düzlemlerinde gerçekleşen languapoetik ve languafolkloristik özelliklerin bütünüdür diyebiliriz. Bu açıdan “Köroğlu” başka Türk eposları gibi yalnız olaylar zinciri ve olağanüstülük gösterisi değil, insanın, toplumun manevi ve fiziki varlığının vahdeti olan sözcümesidir, başka bir deyişle dilde gerçekleşen mücadelenin, farklılığın, zarıflığın, aşkın, kahramanlığın halk tarafından kurgulanması ve elenerek seçilmesi sürecinin edebi-estetik sonucudur.

Türk edebi- poetik sözünün zarafetini ve ihtişamını ortaya koyan Köroğlu'nun, Türk edebi kültürünün ana gövdesinde bütün zenginlikleri ve bilhassa tekrarsız- poetik özellikleri ile yer alması mitolojik unsurlarda, anlatının zarif dokusunda tarihle sesleşen yüksek şiir kültüründe, kendine özgü diyalog ve betimlemelerinde ifade olunmuştur.

Bizce yazar da (âşık da- KVN) kendi üretimi karşısında bir metin

içinde örnek olarak tasarladığı okurunun (dinleyenlerin- KVN) yorumsallığını düşünür, hesaplar. U. Eco'ya göre, bir metni okumak, o metinden hareketle olası çıkarımlarda bulunmak, tahminler yapmak ve bunların doğruluğunu ya da yanlışlığını metnin ilerleyen satırlarında ya da sayfalarında (âşık anlatısının ayrı ayrı makamlarında- KVN) denetlemek demektir. İşte bu amaçla okur (izleyici- dinleyici- KVN) toplumsal- kültürel birikimine dayanan belli bir kolektif belleği harekete geçirir: Eco bunu “ansiklopedi” diye adlandırır (Rifat, 2008: 32). Burada kullanılan ansiklopedi kelimesi farklı bilgilerin ifadesi olan kavramların açıklanması anlamı taşımaktadır. “Köroğlu” destanı bu çok renkliliğin en önemli örneklerinden biri olarak değerlendirilebilir.

Aynı dil biriminin (ses, vurgu, cümle, metin vb.) hem dilbilgisi hem de poetik veya languapoetik fonksiyon taşınması doğaldır.

Fonetiğin, morfolojinin, leksikolojinin, semantiğin, sentaksın amacı dil sistemi içinde değerleri belirlemek, açıklamak, şekil- anlam özelliklerini tespit etmek, ilişki içinde ortaya salt dil özelliklerinin konulması ve bu ekseninde analiz yapılması dilbilgisi içindedir. Masaldan, atasözünden, maniden, türküden, destandan örnekler verilmesi poetik araştırma kapsamına girmez. O birimlerin anlatı, şiir veya edebi metin içinde taşıdığı fonksiyon poetika veya languapoetik kapsamına girer. Teyit edilmiş özellikler yöntemine göre değişebilir ve yeni anlam kazanabilir.

Söylenen bu temel ilkeler doğrultusunda “Köroğlu” destanının bize açacağı kapılar içinde languafolkloris-

tiğin ve languapoetiğin ortaya koya-
bileceği değerlerin Türk folklorunun
zenginliğinin, derinliğinin, özgünlüğü-
nün göstergesi olması şüphesizdir.

Bu anlamda biz “Köroğlu” Des-
tanının dilini ve poetikasını araştı-
rırken dilbiliminin ve göstergebilimin
tecrübesine yaslanmamız metadil
seviyesinde geliştirilmiş metodolojiyi
zenginleştirmekle onun görünen ve
görünmeyen, yüzeysel veya derinde
saklanan özelliklerini ortaya çıkar-
maya çaba göstermek ve yeni yakla-
şımlara yol açabilmektir. “Köroğlu”
destanının Türkiye’de, Azerbaycan’da,
Türkmenistan’da derlenen, yayın-
lanan ya da yayınlanmayan el yaz-
malarında tespit olunmuş veya
olunmamış varyantları teorik ola-
rak invaryant- ana varyant olarak
Türk “Köroğlu”sunu her yönüyle ayrı
ayrı yöntemlerle araştırmaya imkân
sağlamaktadır. Bu teorik konsept
“Dede Korkut Kitabı”nın, “Manas”ın,
“Alpamış”ın, “Ulan Batur”un, “Kob-
landı Batur”un poetik yapısı ile uzvi
şekilde bağlıdır. Eski dünyanın Hint,
Çin, Yunan öğretilerinden gelen ve
Aydınlanma, Rönesans çağlarının te-
orik ve uygulamalı bilgi zenginliği ve
elbette çağdaş filoloji araştırmalar
zemininde “Köroğlu”nun açabilece-
ği languafolkloristik ve languapoetik
değerler son derece yeterlidir. Metot
ve metodoloji açılarından farklılığın
getirdiği araştırma zenginliğini biz
“Köroğlu bilimi” olarak değerlendire-
biliriz. Bu açıdan Türkiye’de ve Türk
dünyasındaki, Avrasya ve Rusya’daki
araştırmalar, gerçekleştirilmiş bilim-
sel kongre ve sempozyumlar ve bu
kaynaklar bütünü her alanda oldu-
ğu gibi gelecek languafolkloristik ve
languapoetik araştırmalar olumlu

ve verimli neticeler olarak her türlü
modern konseptin yürütülmesine ve
oluşturulmasına imkan sağlayabilir
niteliktedir.

Biz, Türkiye başta olmakla Türk
dünyasında ve ABD, Avrupa, Rusya ve
Asya ülkelerinin sözlük ve ansiklopedi
tecrübesine ve elbette Köroğlu destanı
kapsamında dünyada gerçekleştiril-
miş araştırmalara dayanarak langu-
afolkloristik ve languapoetik temelle
“Köroğlu” ansiklopedisi veya sözlüğü
için önemli kavramların tespit edilme-
si gerektiğini düşünüyoruz:

**Aliterasyon, asonans, adresat,
adresant, alegori, alogizm, ana-
for, arketip, arkitentonik, ritüel**
(savaş, şenlik –yum-, delileri seçme,
geçit –inisiyasyon-, dönüşüm), özlü
söz, barok, zaman, mekan, **kronotop,
brikolaj, metin varyantları ve
edebi – estetik özellikleri, görsel
sanatlar açısından Köroğlu** (resim,
heykel, sinema, televizyon), **monolog,
diyalog, kahraman, kahramanlık
eposu, ses, hece, durgu, vurgu,
tonlama, grotesk, mizah, ikilik** (di-
katomi), **anlatım sanatı, metafor,
epitet, detay** (ayrıntı), şiir, nesir, ede-
bi tür, süje, anlam, oyun, metinlerara-
sılık, ironi, **tarihilik, kolaj, kurgu,
saz ve söz, mitopoetik, ölçü, bölge,
kafiye, vezin, anlatım, dil örgüsü,
lirizm, formül, metonomi, teşbih,
imge, sembol, cümle, bileşik cüm-
le, psikologizm, paralelizm** (ses,
form, biçim), **tekrar, portre, üslup,
çerçeve, poetik gerçeklik (realite),
ritim, ahenk, semantik poetika, se-
miyotik açı, motif, söz, aşık, uyku,
bend, yapısal açı, işlevsel açıdan
Köroğlu, süje şeması, tema, tip, tip-
leme, trajedik unsurlar, bütünlük,
epifor, estetik, peyzaj, adresant,**

iletişim, invaryant, paronim, tamamlamaların poetik fonksiyonu, vurgu (söz, mantıksal, emosyonel), **alım-lama estetiği, diyalojizm, katarsis** (arınma) **poetikası, metnin enerjisi** (Y. Lotman'a), **metnin bitmişliği ve sınırsızlığı** (Y. Lotman), **gerçekçilik; gerçek ve poetik** (edebi) **gerçek, psikoanaliz** açısından Köroğlu, Köroğlu'nda estetik işlev- norm ve değer (J. Mukarovsky), **Biçimbilim** (Morfoloji) **açısından Köroğlu** (V. Propp), **sınama poetikası** (A. J. Greimas), **sözdizimi, ses boyutu, kelime üretme boyutu, anlam boyutu, sentaks boyutu, kayıp zaman** (G. Deleuze), **olaylar zinciri, Erken Dönem –Metin veya Bağlam Merkezli Halk Bilimi Kuramları'nda Köroğlu**.

Bütün bu araştırmaları, kuram ve yöntemleri hatırlatmaktaki amacımız poetika, languafolkloristik, dilbilim veya dilbilgisi açlarına vurgu yapmaktır.

Bizce folklor metinleri (mit, masal, atasözü, türkü, destan vs.) salt dilbilim veya dilbilgisi çözümlemesini temel alırsa, bu araştırma dilbilim (veya dilbilgisi) araştırmasıdır. Halk edebiyatı metinlerinin poetikasını, edebi sanatları temel alan araştırmalar edebiyat biliminin veya folklor biliminin araştırma sınırları içine girer.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

- Languafolkloristik açı salt fonetik, leksik ve gramer analizlerini değil, bu metinlerin üslup ve poetika özelliklerinin tasviri ve çözümlemesini ön plana almaktadır.

- Languafolkloristik açı, tüm folklor metinlerinin, metin ve bağlam kuramlarına dayanan karşılaştırmalı,

yapısal, işlevsel yöntemlere dayanarak çözümlemekle Türk Halk Edebiyatının her bir türünün ve o cümleden Köroğlu Destanının özgün özelliklerini ortaya çıkarmaktadır.

- Köroğlu Destanının languafolkloristik açıdan languapoetik çözümlemesi ve belirlenen temel özelliklerinin Köroğlu yazılacak ansiklopedisine veya açıklamalı sözlüğüne yansımaları teori ve uygulama açısından önem arz etmektedir.

KAYNAKLAR

- Alizade, Hümmet (Düz.). Köroğlu, Bakü, 1941.
- Alptekin, Ali Berat. "M. H. Tehmasib'in Köroğlu Destanı'nda Karşılaştığımız Bazı Kavramlar Üzerine", *Erciyes*, C. 25, S. 299, 1994.
- Bayat, Fuzuli. *Köroğlu Destanı*, İstanbul, 2009.
- Boratav, Pertev Naili. *Anadolu'da ve Türkmenler Arasında Köroğlu Destanının İzlerine Dair Yeni Notlar*, İstanbul: Devlet Basımevi, 1956.
- Boratav, Pertev Naili. "Köroğlu Hakkında". *Oluş*, S. 16, 247-249, 1991.
- Boratav, Pertev Naili. "Köroğlu Kimdir?". *Yurt ve Dünya*, S.20,281-285, 1991.
- Caferov, E. "Köroğlu Destanında Nağme", *Motif, Akademi Dergisi* (Azerbaycan Özel Sayısı), No: 1, İstanbul, 2011.
- Ekici, Metin. *Türk Dünyasında Köroğlu, İnceleme ve Metinler*, Ankara: Akçağ, 2004.
- Jirmunsky, V. M. *Kadim Türk Şiirinin Esası: Ritmik- Sentaktik Paralelizm*, No: 4, Moskova, 1964.
- Jirmunsky, V. M. *Türk Kahramanlık Destanları*, St. Petersburg, 1979.
- Karriyev, B. A. *Türk Halklarında Köroğlu Epik Anlatımı*, Moskova, 1968.
- Köroğlu, H. Oğuz Kahramanlık Destanları, Moskova, 1976.
- Manas Ansiklopedisi*, Bişkek, 1995.
- Memmedov, T. *Köroğlu Nağmeleri*, Bakü, 1984.
- Nerimanoğlu, Kamil Veli (Ed.). *Kitab-ı Dede Korkut Ansiklopedisi*, Bakü, 2000.
- Nerimanoğlu, Kamil Veli. *Azerbaycan Eposunun Poetik Sintaksisi*, Bakü, 2008.
- Rifat, Mehmet. *Yaklaşımlarıyla Eleştiri Kuramları*, İstanbul, 2008.
- Yuri, Lotman. *Struktura Teksta*. Moskova, 1960.
- Oğuz, M. Öcal "Folklorda Yeni Yöntemler ve Köroğlu". *Millî Folklor*. S. 36, 2000.